

Brussel, 17 juni 2024
(OR. en)

11272/24

**Interinstitutioneel dossier:
2023/0135(COD)**

**COPEN 322
JAI 1058
DROIPEN 181
CODEC 1552**

RESULTAAT BESPREKINGEN

van:	het secretariaat-generaal van de Raad
aan:	de delegaties
nr. vorig doc.:	10247/24
nr. Comdoc.:	9241/24
Betreft:	Voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bestrijding van corruptie, ter vervanging van Kaderbesluit 2003/568/JBZ van de Raad en van de Overeenkomst ter bestrijding van corruptie waarbij ambtenaren van de Europese Gemeenschappen of van de lidstaten van de Europese Unie betrokken zijn en tot wijziging van Richtlijn (EU) 2017/1371 van het Europees Parlement en de Raad - Algemene oriëntatie

Op 14 juni 2024 heeft de Raad (Justitie en Binnenlandse Zaken) een algemene oriëntatie bereikt over het in hoofde genoemd voorstel voor een richtlijn.

De door de Raad goedgekeurde tekst staat in de bijlage. Wijzigingen van de Commissietekst zijn vetgedrukt (toevoegingen) of doorgehaald (verwijderingen).

Deze algemene oriëntatie is het mandaat van de Raad voor de onderhandelingen met het Europees Parlement (gewone wetgevingsprocedure).

Voorstel voor een

**RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD
betreffende de bestrijding van corruptie, ter vervanging van Kaderbesluit 2003/568/JBZ van
de Raad en van de Overeenkomst ter bestrijding van corruptie waarbij ambtenaren van de
Europese Gemeenschappen of van de lidstaten van de Europese Unie betrokken zijn en tot
wijziging van Richtlijn (EU) 2017/1371 van het Europees Parlement en de Raad**

HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

Gezien het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en met name artikel 82, lid 1, punt d), en artikel 83, leden 1 en 2,

Gezien het voorstel van de Europese Commissie,

Na toezending van het ontwerp van wetgevingshandeling aan de nationale parlementen,

Handelend volgens de gewone wetgevingsprocedure,

Overwegende hetgeen volgt:

- (1) Corruptie blijft een belangrijk probleem op Unieniveau, dat de stabiliteit en veiligheid van de samenleving bedreigt, onder meer omdat het georganiseerde en andere zware criminaliteit mogelijk maken. Corruptie ondermijnt de democratische instellingen en de universele waarden waarop de Unie is gegrondvest, met name de rechtsstaat, democratie, gelijkheid en de bescherming van de grondrechten. Het brengt de ontwikkeling, de welvaart en de duurzaamheid en inclusiviteit van onze economieën in gevaar. Om corruptie doeltreffend te voorkomen en te bestrijden, is er een alomvattende en multidisciplinaire aanpak vereist. Deze richtlijn heeft tot doel corruptie aan te pakken door middel van het strafrecht, waardoor er een betere grensoverschrijdende samenwerking tussen de bevoegde autoriteiten mogelijk wordt.

- (2) Kaderbesluit 2003/568/JBZ van de Raad¹ bevat voorschriften inzake de strafbaarstelling van corruptie in de particuliere sector. De Overeenkomst opgesteld op basis van artikel K.3, lid 2, punt c), van het Verdrag betreffende de Europese Unie ter bestrijding van corruptie waarbij ambtenaren van de Europese Gemeenschappen of van de lidstaten van de Europese Unie betrokken zijn², heeft betrekking op bepaalde daden van corruptie waarbij ambtenaren van de Europese Gemeenschappen of van de lidstaten in het algemeen betrokken zijn. Deze instrumenten zijn echter niet alomvattend genoeg, en de huidige strafbaarstelling van corruptie verschilt van lidstaat tot lidstaat, hetgeen een samenhangende en doeltreffende respons in de hele Unie bemoeilijkt. Ook zijn er lacunes in de handhaving aan het licht gekomen, alsook belemmeringen bij de samenwerking tussen de bevoegde autoriteiten van de verschillende lidstaten. Deze richtlijn strekt ertoe de bepalingen van die instrumenten te wijzigen en uit te breiden. Aangezien het daarbij gaat om talrijke en ingrijpende wijzigingen, moeten beide instrumenten omwille van de duidelijkheid in hun geheel worden vervangen ten aanzien van de lidstaten die door deze richtlijn gebonden zijn.
- (3) Het bestaande rechtskader moet worden geactualiseerd en versterkt teneinde een doeltreffende corruptiebestrijding in de hele Unie te vergemakkelijken. Deze richtlijn heeft tot doel opzettelijk gepleegde corruptiedelicten strafbaar te stellen. Opzet en kennis kunnen worden afgeleid uit objectieve en feitelijke omstandigheden. Aangezien deze richtlijn voorziet in minimumvoorschriften, staat het de lidstaten vrij om strengere strafrechtelijke voorschriften voor corruptiedelicten vast te stellen of te handhaven.
- (4) Corruptie is een transnationaal verschijnsel dat alle samenlevingen en economieën treft. Bij maatregelen op nationaal of Unieniveau moet deze internationale dimensie worden erkend. Bij het optreden van de Unie moet daarom rekening worden gehouden met de werkzaamheden van de Groep van Staten tegen Corruptie van de Raad van Europa (Greco), de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en het Bureau van de Verenigde Naties voor drugs- en misdaadbestrijding (UNODC).

---

¹ Kaderbesluit 2003/568/JBZ van de Raad van 22 juli 2003 inzake de bestrijding van corruptie in de privésector (PB L 192 van 31.7.2003, blz. 54).

² Overeenkomst opgesteld op basis van artikel K.3, lid 2, punt c), van het Verdrag betreffende de Europese Unie ter bestrijding van corruptie waarbij ambtenaren van de Europese Gemeenschappen of van de lidstaten van de Europese Unie betrokken zijn (PB C 195 van 25.6.1997, blz. 2).

- (5) Om corruptie **doeltreffend aan te pakken** [...], zijn er zowel preventieve als repressieve mechanismen nodig. De lidstaten worden aangemoedigd om in het kader van de corruptiebestrijding een breed scala aan preventieve, wetgevende en samenwerkingsmaatregelen te nemen. Hoewel corruptie in de eerste plaats een misdrijf is en er in het nationale en internationale recht specifieke [...] **corruptiedelicten en corruptiegerelateerde delicten** zijn gedefinieerd, kunnen tekortkomingen op het gebied van integriteit, niet openbaar gemaakte belangenconflicten of ernstige schendingen van [...] **integriteitsregels** [...], **corruptiedelicten** [...] **worden** als zij niet worden aangepakt. **Onder voorkoming van corruptie wordt verstaan het opsporen, beoordelen en beperken van corruptierisico's door een systeem van passende maatregelen te ontwikkelen en uit te voeren.** Het voorkomen van corruptie vermindert de behoefte aan strafrechtelijke repressie en heeft bredere voordelen op het gebied van het bevorderen van het vertrouwen van het publiek en het beheer van het gedrag van overheidsfunctionarissen. Een doeltreffende aanpak van corruptiebestrijding berust vaak op maatregelen ter bevordering van transparantie [...] en integriteit, alsook op regulering van gebieden zoals belangenconflicten, lobbyactiviteiten en draaideurconstructies. Overheidsinstanties moeten naar de hoogste normen streven op het gebied van integriteit, transparantie en het [...] **vrijwaren tegen onrechtmatige beïnvloeding**, als een belangrijk onderdeel van corruptiebestrijding in het algemeen. **Omdat ook de particuliere sector een sleutelrol speelt bij het voorkomen en opsporen van corruptie, kunnen de lidstaten het opzetten en uitvoeren van robuuste en doeltreffende nalevingsmechanismen binnen particuliere ondernemingen aanmoedigen. Om ten aanzien van de doeltreffendheid van dergelijke nalevingsprogramma's tot een gemeenschappelijke aanpak te komen, die met name een risicokaart, een gedragscode, evaluatie door derden en een interne controle en audit kan omvatten, kunnen de lidstaten bij het opstellen van gemeenschappelijke richtsnoeren samenwerken.**

- (6) **Zonder afbreuk te doen aan hun institutionele en administratieve autonomie**, moeten de lidstaten beschikken over instanties of **organisatorische eenheden** [...] die **belast zijn met de repressie** [...] en voorkoming van corruptie. De lidstaten [...] **zijn niet verplicht om krachtens deze richtlijn nieuwe instanties of organisatorische eenheden in het leven te roepen, of onder meer bijzondere rechtbanken of tribunalen op te zetten, en kunnen besluiten om een [...] orgaan of organisatorische eenheid met zowel [...] preventieve als repressieve [...] taken te belasten, of met taken in verband met andere strafbare feiten, die bijvoorbeeld onder de georganiseerde misdaad vallen. Overeenkomstig het beginsel van de autonomie van de lidstaten hoeven dergelijke instanties of eenheden niet noodzakelijk centrale instanties of centrale organisatorische eenheden te zijn. Wanneer zij bevoegd zijn besluiten te nemen in zaken die onder hun aandacht worden gebracht of door hen zijn vastgesteld, of aanbevelingen te doen die zij noodzakelijk achten, moeten die instanties voor corruptiebestrijding, met volledige inachtneming van de institutionele en bestuurlijke autonomie van de lidstaten, zonder ongepaste tussenkomst kunnen optreden. Om de doeltreffende werking van die instanties of eenheden te borgen [...], moeten de lidstaten ervoor zorgen dat de daaraan toegewezen middelen en bevoegdheden [...] volstaan [...] om hun taken naar [...] behoren uit te voeren.**

- (7) De Europese Unie is partij bij het Verdrag van de Verenigde Naties tegen corruptie (UNCAC), het meest omvattende internationale rechtsinstrument ter bestrijding van corruptie, waarin maatregelen ter voorkoming en bestrijding van corruptie zijn samengebracht. Krachtens dat verdrag moeten de verdragsluitende partijen wetgevende en andere maatregelen nemen om omkoping, wederrechtelijke toe-eigening en het witwassen van geld strafbaar te stellen en moeten zij overwegen wetgevende of andere maatregelen te nemen om andere handelingen (zoals misbruik van functie, ongeoorloofde beïnvloeding en onrechtmatige verrijking) strafbaar te stellen. In overeenstemming met de toezeggingen in de politieke verklaring die tijdens de speciale zitting van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties van 2021 tegen corruptie is aangenomen **en met het ultima ratio-beginsel**, moet de Europese Unie, voor zover mogelijk, verder gaan dan de minimumvereisten van het UNCAC en aanvullende maatregelen vaststellen ter voorkoming en bestrijding van corruptie. Deze richtlijn is gebaseerd op de opmerkingen en beste praktijken die naar voren zijn geschoven in het kader van het beoordelingsmechanisme voor de tenuitvoerlegging van het UNCAC.
- (8) Rekening houdend met de ontwikkeling van de corruptiedreigingen en de internationaal-rechtelijke wettelijke verplichtingen van de Unie en de lidstaten, alsook met de ontwikkeling van nationale rechtskaders, moet de definitie van corruptie**delicten** in alle lidstaten verder onderling worden aangepast, zodat corrupte gedragingen ruimer worden gedekt.

- (9) Om straffeloosheid voor corruptiedelicten in de publieke sector te voorkomen, moet het toepassingsgebied duidelijk worden afgebakend. Ten eerste moet het begrip overheidsfunctionaris ook **vergelijkbare** personen omvatten die werkzaam zijn bij internationale organisaties, waaronder de instellingen, organen en instanties van de Europese Unie en internationale rechterlijke instanties. [...] Ten tweede oefenen veel entiteiten of personen tegenwoordig openbare functies uit zonder een openbaar ambt te bekleden. Bijgevolg wordt het begrip “overheidsfunctionaris” zo gedefinieerd dat het alle betrokken ambtenaren omvat — ongeacht of deze zijn benoemd of verkozen dan wel in dienst zijn op basis van een overeenkomst — die een bestuurlijk of gerechtelijk ambt bekleden, alsook alle personen die **openbare** diensten verlenen en met overheidsgezag zijn bekleed of die bij de uitoefening van die **openbare functie** onder de controle of het toezicht van de overheid staan, zelfs indien zij geen openbaar ambt bekleden. Voor de toepassing van deze richtlijn moet de definitie ook personen omvatten [...] **die een openbare functie uitoefenen** bij bedrijven die eigendom zijn of onder zeggenschap staan van de staat, bij stichtingen voor vermogensbeheer en bij particuliere bedrijven die openbare diensten verlenen en de door hen opgerichte of in stand gehouden rechtspersonen. Eenieder die **op nationaal, regionaal of lokaal niveau** een wetgevend ambt bekleedt, moet voor de toepassing van deze richtlijn [...] **worden gelijkgesteld aan een nationale** [...] ambtenaar **overeenkomstig het nationaal recht**.

- (9 bis) **Onder hoge ambtenaren moeten worden verstaan personen die sleutelfuncties op uitvoerend, bestuurlijk, wetgevend of gerechtelijk niveau uitoefenen. Deze taken kunnen bestaan uit het actief deelnemen aan de ontwikkeling en/of uitoefening van overheidsfuncties, het bepalen en uitvoeren van beleid, het handhaven van wetten, het voorstellen en/of uitvoeren van wetgeving, het vaststellen en uitvoeren van verordeningen/normatieve decreten, het nemen van beslissingen over overheids-uitgaven en over benoemingen van personen in sleutelfuncties op uitvoerend, bestuurlijk, wetgevend of gerechtelijk niveau, alsmede het wijzen van beslissingen in rechtszaken. Hoge ambtenaren kunnen nationale ambtenaren zijn, zoals leiders van de centrale en regionale regering, leden van de centrale en regionale regering, viceministers, staatssecretarissen, belangrijke politieke adviseurs, hoofden en leden van de eigen dienst of het kabinet van een minister, indien deze zijn opgericht, alsook leden van parlementaire kamers, leden van constitutionele en hooggerechtshoven, de procureur-generaal en leden van hoge controle instanties.**
- (10) Het rechtskader voor de [...] bestrijding van omkoping moet worden versterkt en de rechtshandavings- en vervolgingsinstanties moeten over **doeltreffende en evenredige** instrumenten beschikken. Bij de omkoping van overheidsfunctionarissen zijn er twee kanten te onderscheiden. Er is sprake van actieve omkoping wanneer een persoon een **niet-gerechtvaardigd** voordeel van welke aard ook belooft, aanbiedt of verstrekt met het oog op de beïnvloeding van een overheidsfunctionaris. Er is sprake van passieve omkoping wanneer een overheidsfunctionaris dergelijke **niet-gerechtvaardigde** voordelen vraagt of ontvangt, **of het aanbod of de belofte daarvan aanvaardt** om op een bepaalde manier te handelen of na te laten te handelen. In deze richtlijn moeten er ook minimumvoorschriften worden vastgelegd inzake omkoping en andere vormen van corruptie in de particuliere sector, waarbij de directe slachtoffers onder meer bedrijven zijn die op oneerlijke wijze worden benadeeld en waarbij de vrije mededinging [...] **kan worden** beperkt door [...] **betalingen** van smeergeld.

- (10 bis) **Gedragingen van leidinggevend en of werknemers in de particuliere sector die een inbreuk vormen op de beroepsplicht in het kader van economische, financiële of zakelijke activiteiten, kunnen de belangen van bedrijven uit de particuliere sector schaden en kunnen eveneens de mededinging bij de aankoop van goederen of commerciële diensten verstoren ten nadele van zowel mogelijke concurrenten als het publiek. Het strafbaar stellen van omkoping in de particuliere sector is bedoeld om het toebrengen van beide soorten schade te ontmoedigen. Dat is mogelijk door te voorkomen dat derden zich mengen in het eerlijke verloop van zaken door leidinggevend en of werknemers van entiteiten uit de particuliere sector een niet-gerechtvaardigd voordeel te beloven, aan te bieden of te verstrekken opdat zij in strijd met hun plichten een handeling verrichten of nalaten te verrichten (actieve omkoping). Ook wordt leidinggevend en of werknemers van entiteiten uit de particuliere sector verboden een niet-gerechtvaardigd voordeel te vragen of te ontvangen, dan wel het aanbod of de belofte daarvan te aanvaarden, om in strijd met de plichten van die persoon te handelen of na te laten te handelen (passieve omkoping). Het begrip “plichtsverzuim” wordt opgevat in overeenstemming met de nationale grondwet, het nationaal recht of andere toepasselijke nationale regels en moet minstens van toepassing zijn op de schending van wettelijke verplichtingen en beroepsvoorschriften of -instructies die binnen dat bedrijf gelden.**
- (11) Om te vermijden dat overheidsfunctionarissen niet opzettelijk **de financiële belangen van het publiek of de betrokken entiteit uit de particuliere sector schaden** door middelen te gebruiken [...] voor andere doeleinden dan die waarvoor deze bestemd zijn, moeten er voorschriften worden vastgesteld inzake de wederrechtelijke toe-eigening door overheidsfunctionarissen van goederen waarvan het beheer aan hen is toevertrouwd **Wederrechtelijke toe-eigening is pas strafbaar als de overheidsfunctionaris of een derde er voordeel van trekt.** Met het oog op een alomvattende aanpak van de corruptiebestrijding [...] **worden de lidstaten ook aangemoedigd om [...]** wederrechtelijke toe-eigening in de particuliere sector **strafbaar te stellen.** [...]

- (12) [...] **Het beïnvloeden van besluitvormers in de overheidssector met het oog op het verkrijgen van een niet-gerechtvaardigd voordeel, kan de goede werking van openbare besturen ernstig belemmeren. Om dit probleem op adequate wijze aan te pakken, moeten de bestanddelen van het strafbare feit van ongeoorloofde beïnvloeding, wanneer sprake is van opzet, twee verschillende situaties bestrijken. Ten eerste moet het beloven, aanbieden of verstrekken van een niet-gerechtvaardigde voordeel om onrechtmatige invloed uit te oefenen teneinde een niet-gerechtvaardigd voordeel van een overheidsfunctionaris te verkrijgen, onder het strafbare feit vallen. Ten tweede moet het verzoek tot en het in ontvangst nemen van een niet-gerechtvaardigd voordeel of de aanvaarding van een aanbod of van een belofte daartoe, teneinde een niet-gerechtvaardigd voordeel van een overheidsfunctionaris te verkrijgen, ook onder het strafbare feit vallen. Deze gedragingen moeten als een strafbaar feit worden beschouwd, ongeacht of er al dan niet invloed werd uitgeoefend en of de [...] invloed al dan niet tot het beoogde resultaat heeft geleid. De rechtmatige uitoefening van erkende vormen van belangenvertegenwoordiging die erop gericht kunnen zijn de openbare besluitvorming rechtmatig te beïnvloeden, maar niet leiden tot een onrechtmatige uitwisseling van voordelen, mag niet onder dit strafbare feit vallen. Dergelijke vormen van belangenvertegenwoordiging, zoals belangenbehartiging [...], vinden vaak plaats in een gereguleerde omgeving, juist om te voorkomen dat zij door een gebrek aan transparantie de weg zouden vrijmaken voor corruptie. Goed functionerende aanvullende voorschriften inzake de openbaarmaking van belangenconflicten, “draaideurconstructies” of de financiering van politieke partijen kunnen ook helpen om grijze zones te vermijden en onrechtmatige beïnvloeding te voorkomen.**

- (13) Bovendien [...] **komt** het strafbare feit van misbruik van functie in de publieke sector [...] **neer** op het in strijd met de wet nalaten van een handeling door een overheidsfunctionaris teneinde een niet-gerechtvaardigd voordeel te verkrijgen. **De lidstaten moeten overwegen deze gedragingen op nationaal niveau strafbaar te stellen.** [...]
- (14) **In het strafrecht van de lidstaten** [...] wordt het **belemmeren** van de rechtsgang [...] beschouwd **als** een strafbaar feit dat is begaan ter ondersteuning van **onder meer** het strafbare feit van corruptie. Derhalve moet belemmering van de rechtsgang [...], waarbij het gaat om het gebruiken van fysiek geweld, bedreigingen of intimidatie, of het aanzetten tot het afleggen van een valse getuigenis of tot het overleggen van vals bewijsmateriaal, **strafbaar worden gesteld**. Acties die erop gericht zijn tussenbeide te komen in het afleggen van een getuigenis of het overleggen van bewijsmateriaal of bij de uitoefening van officiële taken door rechterlijke of rechtshandhavingsfunctionarissen, moeten daar ook onder vallen. In overeenstemming met het UNCAC is deze richtlijn alleen van toepassing op de belemmering van de rechtsgang in procedures in verband met corruptiedelicten. **Bij de omzetting van deze richtlijn mogen de lidstaten niet worden verplicht een specifiek strafbaar feit van belemmering van de rechtsgang in verband met corruptiedelicten als bepaald in hoofdstuk 2 van deze richtlijn vast te stellen, indien hun nationale recht een algemene bepaling bevat die de belemmering van de rechtsgang strafbaar stelt en die van toepassing is op alle strafbare feiten, met inbegrip van, maar niet beperkt tot, corruptie. Het staat de lidstaten ook vrij deze gedragingen op nationaal niveau strafbaar te stellen door middel van verschillende strafbare feiten.**

- (15) De wens om niet-gerechtvaardigde financiële en andere voordelen te verkrijgen, is een voedingsbodem voor corruptie. Om de prikkel voor personen en criminele organisaties om nieuwe strafbare feiten te plegen, in te perken en om personen ervan te weerhouden in te stemmen met de verwerving van schijneigendom, moet verrijking door corruptiedelicten strafbaar worden gesteld. Dit zou op zijn beurt het verbergen van op illegale wijze verkregen goederen moeten bemoeilijken en de verspreiding van corruptie en de schade voor de samenleving moeten verminderen. Transparantie helpt de bevoegde autoriteiten mogelijke illegale verrijking op te sporen. Zo kunnen de autoriteiten in rechtsgebieden waar overheidsfunctionarissen hun activa op gezette tijden moeten aangeven, waaronder bij indiensttreding en bij beëindiging van hun functie, nagaan of de aangegeven activa overeenstemmen met de aangegeven inkomsten.

- (16) Met het strafbare feit [...] van verrijking³ [...] wordt **de strafbaarstelling beoogd van daden van een overheidsfunctionaris die goederen verwerft, bezit of gebruikt waarvan hij weet dat die voortvloeien uit, de opbrengst zijn van of een hulpmiddel zijn van een door een andere overheidsfunctionaris gepleegd corruptiedelict [...]. Het strafbare feit van onrechtmatige verrijking laat onverlet de gedragingen genoemd in artikel 3 van Richtlijn (EU) 2018/1673 van het Europees Parlement en de Raad inzake de strafrechtelijke bestrijding van het witwassen van geld, en in het bijzonder die in lid 5 daarvan, indien van toepassing.** Bij het beoordelen van de vraag of de goederen zijn verkregen uit enige vorm van criminele betrokkenheid bij een corruptiedelict en of de betrokkene daarvan op de hoogte was, moet rekening worden gehouden met de specifieke omstandigheden van elk geval, zoals het feit dat de waarde van de goederen niet in verhouding staat tot de legale inkomsten van de beklaagde en het feit dat de criminele activiteiten en de verwerving van de goederen in dezelfde periode hebben plaatsgevonden. Kennis van alle feitelijke elementen of alle omstandigheden in verband met de criminele betrokkenheid, waaronder de identiteit van de dader, hoeft niet te worden aangetoond. [...]
- Daarnaast kunnen de door corruptiedelicten verkregen opbrengsten in beslag worden genomen [...]** op basis van Richtlijn (EU) 202[...]/[...]**1260** van het Europees Parlement en de Raad van [...]**24** april [...] **2024** betreffende [...] **ontneming** en confiscatie **van vermogensbestanddelen [...]**⁴.

---

³ [...]

⁴ Richtlijn (EU) 202[...]/[...]**1260** van het Europees Parlement en de Raad van [...]**24** april [...] **2024** betreffende [...] **ontneming** en confiscatie **van vermogensbestanddelen [...]**.

- (17) Teneinde corruptie in de hele Unie door afschrikking te voorkomen, moeten de lidstaten, qua soort en qua hoogte, minimale **strafrechtelijke en niet-strafrechtelijke sancties** vaststellen voor de in deze richtlijn omschreven strafbare feiten. De maximale gevangenisstraffen en de andere straffen moeten hoog genoeg zijn om mogelijke daders af te schrikken en om de schadelijkheid van corruptie [...] te weerspiegelen. Tegelijkertijd moeten de strafmaten in verhouding staan tot de ernst van de corruptiedelicten en in overeenstemming zijn met de hoogtes van strafrechtelijke **sancties** die in het Unierecht en het nationale recht zijn vastgesteld. De lidstaten moeten ervoor zorgen dat [...] **sancties** worden uitgevoerd in de mate die nodig is om het plegen van die delicten te ontmoedigen. [...] **Indien het nationale recht** in de lidstaten voorziet in de mogelijkheid van opgeschorte of voorwaardelijke straffen, vervroegde of voorwaardelijke invrijheidstelling of gratie voor personen die zijn veroordeeld voor een van de in deze richtlijn bedoelde strafbare feiten, moeten de gerechtelijke autoriteiten onder meer rekening kunnen houden met de ernst van de betrokken strafbare feiten. **Deze richtlijn doet geen afbreuk aan de algemene regels en beginselen van het nationale strafrecht inzake de toepassing en uitvoering van straffen op grond van de concrete omstandigheden van elk afzonderlijk geval.**
- (18) Deze richtlijn doet geen afbreuk aan de correcte en doeltreffende toepassing van andere dan strafrechtelijke disciplinaire maatregelen of sancties, zoals bestuurlijke [...] **sancties**. Bij de veroordeling van een persoon voor een in deze richtlijn omschreven strafbaar feit mag er rekening worden gehouden met [...] **sancties** die niet aan strafrechtelijke [...] **sancties** kunnen worden gelijkgesteld maar al aan dezelfde persoon zijn opgelegd wegens dezelfde gedraging. [...] Het beginsel van het verbod om in een strafprocedure voor hetzelfde strafbare feit tweemaal te worden berecht of gestraft (ne bis in idem-beginsel) moet volledig in acht worden genomen.

- (19) De bevoegde autoriteiten moeten, in aanvulling op of als alternatief voor gevangenisstraffen, [...] **sancties** of maatregelen kunnen opleggen die niet noodzakelijkerwijs van strafrechtelijke aard hoeven te zijn, zoals [...] de uitsluiting van deelname aan [...] **overheidsopdrachten**. Dergelijke maatregelen hebben een algemeen afschrikkend effect en kunnen recidive terugdringen. De lidstaten moeten ook overwegen procedures vast te stellen voor de schorsing of tijdelijke overplaatsing van overheidsfunctionarissen die worden beschuldigd van een in deze richtlijn bedoeld strafbaar feit, waarbij het beginsel van het vermoeden van onschuld en het recht op een doeltreffende voorziening in rechte moeten worden geëerbiedigd.
- (19 bis) **Om de strafrechtelijke respons op corruptiedelicten te versterken en het plegen van die strafbare feiten door afschrikking te voorkomen, moet de sanctieregeling voor rechtspersonen en natuurlijke personen worden verduidelijkt en in overeenstemming worden gebracht met andere strafrechtelijke instrumenten van de Unie. Krachtens Richtlijn 2014/24/EU, Richtlijn 2014/25/EU, Richtlijn 2014/23/EU en Richtlijn 2009/81/EG is een veroordeling bij onherroepelijk vonnis wegens corruptie een grond voor uitsluiting van deelname aan een aanbestedings- of een concessiegunnings-procedure. De lidstaten moeten evenwel ook kunnen besluiten om onder de strafrechtelijke of niet-strafrechtelijke sancties of maatregelen die aan natuurlijke of rechtspersonen kunnen worden opgelegd, de uitsluiting van die rechtspersonen van aanbestedingsprocedures of concessies op te nemen, teneinde ook aanbestedingen en concessies onder de drempelwaarden van de betrokken richtlijnen te bestrijken.**
- (20) Rechtspersonen mogen hun aansprakelijkheid niet kunnen ontlopen door gebruik te maken van tussenpersonen, inclusief gelieerde rechtspersonen, die namens hen smeergeld aanbieden, beloven of betalen aan een overheidsfunctionaris. Bovendien moeten boetes voor rechtspersonen worden berekend met inachtneming van **hun** wereldwijde omzet, [...] **of op vaste maximumbedragen worden gebaseerd.**

- (21) Wanneer het strafbare feit is gepleegd door een criminele organisatie in de zin van Kaderbesluit 2008/841/JBZ van de Raad⁵ of wanneer de dader zijn of haar positie heeft misbruikt om corruptie mogelijk te maken, **is het zaak dat rechtbanken dit als** [...] verzwarende omstandigheden **kunnen beschouwen** overeenkomstig de toepasselijke regels van hun rechtsstelsel. Met inachtneming van de beoordelingsvrijheid van de rechter, stellen [...] deze verzwarende omstandigheden de gerechtelijke autoriteiten in staat rekening te houden met de bredere maatschappelijke schade die wordt veroorzaakt door bijvoorbeeld corruptie door georganiseerde groepen, politieke partijen of personen die openbare functies bekleden. De lidstaten mogen uit hoofde van deze richtlijn niet worden verplicht om te voorzien in verzwarende omstandigheden wanneer die omstandigheden reeds als afzonderlijke feiten strafbaar zijn gesteld [...] en **zulks naar nationaal recht tot zwaardere** [...] **straffen kan leiden.**

[...]

---

⁵ Kaderbesluit 2008/841/JBZ van de Raad van 24 oktober 2008 ter bestrijding van georganiseerde criminaliteit (PB L 300 van 11.11.2008, blz. 42).

(22[...]) **Het is belangrijk dat [...] rechtbanken rekening kunnen houden met** verzachtende omstandigheden [...] voor de delicten die onder deze richtlijn vallen, **overeenkomstig de toepasselijke regels van hun rechtstelsels**. Met inachtneming van de beoordelingsvrijheid van de rechter, moeten deze omstandigheden betrekking hebben op de gevallen waarin daders informatie verstrekken of anderszins samenwerken met de autoriteiten. Ook wanneer rechtspersonen **daadwerkelijke, doeltreffende en naar behoren beoordeelde** interne controles, ethische normen en nalevingsprogramma's hebben toegepast, moeten **bij de bestraffing van die rechtspersonen** deze maatregelen als een verzachtende omstandigheid kunnen worden aangemerkt. Minder strenge [...] **straffen** moeten ook worden overwogen wanneer een rechtspersoon bij de ontdekking van een strafbaar feit snel informatie openbaar maakt en corrigerende maatregelen neemt. In elk geval moet de rechter of het gerecht de beoordelingsvrijheid blijven behouden om de uiteindelijke hoogte van de sanctie te bepalen, rekening houdend met alle omstandigheden van het individuele geval, **ook indien in voorkomend geval de rechtspersoon alleen voor cosmetische doeleinden - louter voor de opsmuk - nalevingsprogramma's heeft**.

(23[...]) Parlementsleden en andere overheidsfunctionarissen kunnen immuniteit of rechtsbescherming genieten ten aanzien van onderzoek of vervolging, hetgeen bijdraagt tot de versterking van hun onafhankelijkheid door hen te beschermen tegen ongegronde klachten, met name wat betreft meningen of stemmen die zij bij de uitoefening van hun functie hebben geuit of uitgebracht. Een dergelijke immuniteit kan echter een doeltreffend onderzoek naar en een doeltreffende vervolging van corruptiedelicten belemmeren, onder meer doordat zij de opsporing van, het onderzoek naar of de vervolging van andere personen die geen immuniteit genieten en mogelijk bij het delict betrokken zijn, bemoeilijken. [...] Er moet derhalve een passend evenwicht worden gevonden tussen, enerzijds, de immuniteiten of jurisdictievoorzaken die aan overheidsfunctionarissen zijn toegekend voor handelingen die zij bij de uitoefening van hun functie verrichten, en, anderzijds, de mogelijkheid om corruptiedelicten doeltreffend te onderzoeken, te vervolgen en te berechten. **De lidstaten moeten ervoor zorgen dat voorrechten of immuniteiten ten aanzien van onderzoek en vervolging die aan nationale ambtenaren met betrekking tot de in deze richtlijn bedoelde strafbare feiten zijn toegekend, kunnen worden opgeheven. De lidstaten mogen echter niet worden verplicht om bij de omzetting van deze richtlijn hun nationale grondwet en grondwettelijke beginselen te wijzigen. Bij de omzetting van deze richtlijn in nationaal recht en bij de toepassing van het nationale recht waarin deze richtlijn is omgezet, wordt ten volle rekening gehouden met die voorrechten en immuniteiten, inclusief de eerbiediging van de vrijheid van de uitvoering van het mandaat van de leden. Deze richtlijn moet de rechtmatige uitoefening van erkende vormen van belangenvertegenwoordiging die erop gericht kunnen zijn de openbare besluitvorming rechtmatig te beïnvloeden, maar niet leiden tot een onrechtmatige uitwisseling van voordelen, onverlet laten. Belangenvertegenwoordiging is belangrijk voor de ontwikkeling van beleid dat wordt ondersteund door het maatschappelijk middenveld en kan een legitieme bijdrage leveren aan de publieke sector.**

[...]

- (24[...]) Gezien **met name** de mobiliteit van **bepaalde** daders en de opbrengsten van criminele activiteiten, alsook de complexe grensoverschrijdende onderzoeken die nodig zijn om corruptie te bestrijden, moeten alle lidstaten hun rechtsmacht vestigen op een wijze die de bevoegde autoriteiten in staat stelt corruptie **doeltreffend** [...] te onderzoeken en te vervolgen, ongeacht of het corruptiedelict geheel of gedeeltelijk op hun grondgebied is gepleegd. Als onderdeel van deze verplichting moeten de lidstaten ervoor zorgen dat zij ook rechtsmacht hebben in situaties waarin een delict is gepleegd door middel van een informatiesysteem dat op hun grondgebied wordt gebruikt, ongeacht of die technologie zich al dan niet op hun grondgebied bevindt.
- (25[...]) Om ervoor te zorgen dat de bevoegde autoriteiten voldoende tijd hebben om complexe onderzoeken en vervolgingen uit te voeren, voorziet deze richtlijn in een minimale verjaringstermijn die het mogelijk maakt corruptiedelicten gedurende een voldoende lange periode na het plegen ervan op te sporen, te onderzoeken, te vervolgen en te berechten, zonder dat dit gevolgen heeft voor de lidstaten die geen verjaringstermijnen voor onderzoek, vervolging en handhaving hebben vastgesteld.

(26[...]) Corruptiedelicten [...] **kunnen** [...] moeilijk op [...] te sporen en te onderzoeken zijn, omdat zij meestal **verdekt** worden gepleegd [...]. Daardoor blijft een aanzienlijk deel van de corruptiedelicten onopgemerkt en kunnen criminelen profiteren van de opbrengsten van corruptie. Hoe langer het duurt om een corruptiedelict aan het licht te brengen, hoe moeilijker het is om bewijsmateriaal te vinden. Daarom moet ervoor worden gezorgd dat rechtshandavingsfunctionarissen en **bevoegde autoriteiten** [...] over passende onderzoeksinstrumenten beschikken om relevant bewijsmateriaal te verzamelen over corruptiedelicten, die vaak gevolgen hebben voor meer dan één lidstaat. Voorts moeten de lidstaten, in nauwe samenwerking met het Agentschap van de Europese Unie voor opleiding op het gebied van rechtshandhaving (Cepol), zorgen voor voldoende opleiding, ook over het gebruik van onderzoeksinstrumenten voor een succesvol verloop van de procedure en over de identificatie en kwantificering van de opbrengsten van corruptie in verband met de [...] **ontneming en confiscatie van vermogensbestanddelen**. Daarnaast vergemakkelijkt deze richtlijn het verzamelen van informatie en bewijsmateriaal door te voorzien in verzachtende omstandigheden met betrekking tot daders die de autoriteiten helpen. **De opleiding van rechtshandavingsfunctionarissen en de gerechtelijke macht moet betrekking hebben op strafrechtelijk onderzoek en strafrechtelijke procedures voor strafbare feiten die onder het toepassingsgebied van deze richtlijn vallen.**

(27[...]) Personen die tijdens hun beroepsactiviteiten verkregen informatie over eerdere, lopende of geplande gevallen van corruptie melden aan de bevoegde autoriteiten, lopen in dat verband het risico het slachtoffer te worden van represailles. Dergelijke meldingen van klokkenluiders kunnen de handhaving versterken doordat zij de bevoegde autoriteiten in staat stellen corruptie doeltreffend te voorkomen, op te sporen en te vervolgen. Aangezien het in het algemeen belang is om publieke en particuliere entiteiten te beschermen tegen dergelijke handelingen en om de transparantie, het goede bestuur en de verantwoordingsplicht te versterken, moet ervoor worden gezorgd dat er doeltreffende regelingen zijn die klokkenluiders in staat stellen vertrouwelijke kanalen te gebruiken en de bevoegde autoriteiten te waarschuwen, en die klokkenluiders beschermen tegen represailles. Richtlijn (EU) 2019/1937 van het Europees Parlement en de Raad⁶ is van toepassing op meldingen van inbreuken die de financiële belangen van de Unie schaden als bedoeld in artikel 325 van het Verdrag en zoals nader toegelicht in relevante Uniemaatregelen, en is derhalve van toepassing op de melding van alle strafbare feiten die onder Richtlijn (EU) 2017/1371 van het Europees Parlement en de Raad⁷ vallen. Wat de in deze richtlijn bedoelde strafbare feiten betreft, moet Richtlijn (EU) 2019/1937 van toepassing zijn op de melding van dergelijke strafbare feiten en op de bescherming van melders van dergelijke strafbare feiten, onder de daarin vastgestelde voorwaarden. De bevoegde nationale autoriteiten moeten er **tevens** voor zorgen dat de personen die bewijsmateriaal verstrekken of anderszins meewerken aan strafrechtelijke onderzoeken, **in voorkomend geval** de nodige bescherming, ondersteuning en bijstand krijgen in het kader van strafprocedures. **Dergelijke bescherming, ondersteuning en bijstand kan bestaan uit getuigenbescherming, anonieme verhoring of rechtsbijstand.**

---

⁶ Richtlijn (EU) 2019/1937 van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2019 inzake de bescherming van personen die inbreuken op het Unierecht melden (PB L 305 van 26.11.2019).

⁷ Richtlijn (EU) 2017/1371 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juli 2017 betreffende de strafrechtelijke bestrijding van fraude die de financiële belangen van de Unie schaadt (PB L 198 van 28.7.2017, blz. 29).

- 28) Onafhankelijke maatschappelijke organisaties zijn van cruciaal belang voor de goede werking van onze democratieën en spelen een sleutelrol bij de verdediging van de gemeenschappelijke waarden waarop de Unie is gegrondvest. Zij fungeren als essentiële waakhonden die de aandacht vestigen op bedreigingen voor de rechtsstaat, ertoe bijdragen dat de machthebbers verantwoording afleggen en waarborgen dat de grondrechten worden geëerbiedigd. De lidstaten moeten de deelname van het maatschappelijk middenveld aan corruptiebestrijding **in voorkomend geval** bevorderen.
- 29) De pluriformiteit en de vrijheid van de media zijn essentiële factoren voor de rechtsstaat, democratische verantwoordingsplicht, gelijkheid en corruptiebestrijding. Onafhankelijke en pluriforme media, meer in het bijzonder onderzoeksjournalistiek, spelen een belangrijke rol bij het toezicht op het overheidsoptreden, door mogelijke gevallen van corruptie en integriteitsinbreuken op te sporen, het bewustzijn te vergroten en integriteit te bevorderen. De lidstaten zijn verplicht een gunstig klimaat voor journalisten te waarborgen, hun veiligheid te beschermen en mediavrijheid en -pluriformiteit proactief te bevorderen. De aanbeveling van de Commissie over de bescherming, de veiligheid en de weerbaarheid van journalisten⁸, alsmede [...] **Richtlijn (EU) 2024/1069**⁹ en een aanbeveling van de Commissie¹⁰ over de bescherming van bij publieke participatie betrokken personen tegen kennelijk ongegronde of onrechtmatige gerechtelijke procedures (“strategische rechtszaken tegen publieke participatie”) bevatten belangrijke waarborgen en normen om ervoor te zorgen dat journalisten, mensenrechtenverdedigers en anderen hun rol ongehinderd kunnen vervullen.

---

⁸ Aanbeveling van de Commissie van 16 september 2021 over het waarborgen van de bescherming, de veiligheid en de weerbaarheid van journalisten en andere mediaprofessionals in de Europese Unie (C(2021) 6650 final).

⁹ **Richtlijn (EU) 2024/1069 van het Europees Parlement en de Raad van 11 april 2024 betreffende bescherming van bij publieke participatie betrokken personen tegen kennelijk ongegronde vorderingen of misbruik van procesrecht (“strategische rechtszaken tegen publieke participatie”)**

¹⁰ Aanbeveling van de Commissie over de wijze waarop journalisten en mensenrechtenverdedigers die betrokken zijn bij publieke participatie kunnen worden beschermd tegen kennelijk ongegronde of onrechtmatige gerechtelijke procedures (“strategische rechtszaken tegen publieke participatie”) (C(2022) 2428 final).

- 30) De lidstaten moeten gegevens over de toepassing van deze richtlijn verzamelen en publiceren, die door de Commissie kunnen worden geanalyseerd en gebruikt bij de monitoring, uitvoering en evaluatie van de richtlijn en bij de toepassing van de rechtsstaatinstrumenten, zoals het jaarlijks verslag over de rechtsstaat.
- (31[...]) Een efficiënte uitwisseling van informatie tussen de bevoegde autoriteiten die belast zijn met het voorkomen, opsporen, onderzoeken of vervolgen van corruptiedelicten is van cruciaal belang voor een doeltreffende bestrijding van corruptie. De lidstaten moeten ervoor zorgen dat informatie doeltreffend en tijdig wordt uitgewisseld overeenkomstig het nationale recht en het Unierecht. Deze richtlijn, die tot doel heeft gemeenschappelijke definities van corruptiedelicten vast te stellen, moet dienen als benchmark voor informatie-uitwisseling en samenwerking tussen de bevoegde nationale autoriteiten in het kader van de Richtlijnen (EU) XX/2023¹¹, (EU) 2019/1153¹² en (EU) 2016/681¹³ van het Europees Parlement en de Raad, de Verordeningen (EU) 2018/1240¹⁴, (EU) 2018/1862¹⁵ en (EU) 603/2013¹⁶ van het Europees Parlement en de Raad en Besluit 2008/633/JBZ¹⁷ van de Raad.

---

¹¹ Voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de uitwisseling van informatie tussen de rechtshandavingsinstanties van de lidstaten en tot intrekking van Kaderbesluit 2006/960/JBZ van de Raad (COM(2021) 782 final).

¹² Richtlijn (EU) 2019/1153 van het Europees Parlement en de Raad van 20 juni 2019 tot vaststelling van regels ter vergemakkelijking van het gebruik van financiële en andere informatie voor het voorkomen, opsporen, onderzoeken of vervolgen van bepaalde strafbare feiten, en tot intrekking van Besluit 2000/642/JBZ van de Raad (PB L 186 van 11.7.2019, blz. 122).

¹³ Richtlijn (EU) 2016/681 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 over het gebruik van persoonsgegevens van passagiers (PNR-gegevens) voor het voorkomen, opsporen, onderzoeken en vervolgen van terroristische misdrijven en ernstige criminaliteit (PB L 119 van 4.5.2016, blz. 132), bijlage II, punt 6.

¹⁴ Verordening (EU) 2018/1240 van het Europees Parlement en de Raad van 12 september 2018 tot oprichting van een Europees reisinformatie en -autorisatiesysteem (Etias) en tot wijziging van de Verordeningen (EU) nr. 1077/2011, (EU) nr. 515/2014, (EU) 2016/399, (EU) 2016/1624 en (EU) 2017/2226 (PB L 236 van 19.9.2018, blz. 1), bijlage, punt 7.

¹⁵ Verordening (EU) 2018/1862 van het Europees Parlement en de Raad van 28 november 2018 betreffende de instelling, de werking en het gebruik van het Schengeninformatiesysteem (SIS) op het gebied van politieke en justitiële samenwerking in strafzaken, tot wijziging en intrekking van Besluit 2007/533/JBZ van de Raad en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1986/2006 van het Europees Parlement en de Raad en Besluit 2010/261/EU van de Commissie (PB L 312 van 7.12.2018, blz. 56). In het SIS II-besluit van de Raad wordt er indirect verwezen naar corruptie door het toepassingsgebied ervan af te bakenen aan de hand van een verwijzing naar het Europees aanhoudingsbevel, bijvoorbeeld in artikel 8.

¹⁶ Verordening (EU) nr. 603/2013 van het Europees Parlement en van de Raad van 26 juni 2013 betreffende de instelling van “Eurodac” voor de vergelijking van

(32[...]) Corruptie is een horizontaal probleem, maar de kwetsbaarheden en de wijze waarop corruptie het best wordt aangepakt verschillen van sector tot sector. De lidstaten moeten daarom, [...] **waar nodig**, regelmatig een beoordeling uitvoeren om na te gaan welke sectoren **of beroepen** het grootste risico op corruptie lopen en [...] **maatregelen zoals nationale plannen** ontwikkelen om de belangrijkste risico's in de betrokken sectoren aan te pakken, onder meer door **in voorkomend geval** bewustmakingsacties te organiseren die zijn toegesneden op de specifieke kenmerken van de betrokken sectoren **of beroepen**. Lidstaten die over brede nationale corruptiebestrijdingsstrategieën beschikken, kunnen er ook voor kiezen om daarin hun [...] **maatregelen** op te nemen, mits de risico's worden beoordeeld en de maatregelen [...] **waar nodig** opnieuw worden bekeken. Verblijfsregelingen voor investeerders behoren bijvoorbeeld tot de sectoren met een hoog risico op corruptie¹⁸ [...] en moeten derhalve worden opgenomen in de beoordelingen van de sectoren die het grootste risico op corruptie lopen en in de opleidingen die de lidstaten overeenkomstig deze richtlijn moeten organiseren.

---

vingerafdrukken ten behoeve van een doeltreffende toepassing van Verordening (EU) nr. 604/2013 tot vaststelling van de criteria en instrumenten om te bepalen welke lidstaat verantwoordelijk is voor de behandeling van een verzoek om internationale bescherming dat door een onderdaan van een derde land of een staatloze bij een van de lidstaten wordt ingediend en betreffende verzoeken van rechtshandavingsinstanties van de lidstaten en Europol om vergelijkingen van Eurodac-gegevens ten behoeve van rechtshandhaving, en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 1077/2011 tot oprichting van een Europees Agentschap voor het operationeel beheer van grootschalige IT-systemen op het gebied van vrijheid, veiligheid en recht (PB L 180 van 29.6.2013, blz. 1).

¹⁷ Besluit 2008/633/JBZ van de Raad van 23 juni 2008 over de toegang tot het Visuminformatiesysteem (VIS) voor raadpleging door aangewezen autoriteiten van de lidstaten en door Europol, met het oog op het voorkomen, opsporen en onderzoeken van terroristische misdrijven en andere ernstige strafbare feiten (PB L 218 van 13.8.2008, blz. 129). In het VIS-besluit van de Raad inzake rechtshandhaving wordt er indirect verwezen naar corruptie door het toepassingsgebied ervan af te bakenen aan de hand van een verwijzing in overweging 6 naar het Europees aanhoudingsbevel.

¹⁸ Verslag van de Commissie van 23 januari 2019 aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's over burgerschaps- en verblijfsregelingen voor investeerders in de Europese Unie (COM(2019) 12 final).

[...] ¹⁹ [...]

- (33[...]) Bij de uitvoering van deze richtlijn moet een niveau van bescherming van de **nationale** [...] financiële belangen worden gewaarborgd dat gelijkwaardig is aan dat van de bescherming van de [...] financiële belangen **van de Unie**.
- (34[...]) Daar de doelstelling van deze richtlijn, namelijk corruptie in alle lidstaten onderwerpen aan doeltreffende, evenredige en afschrikkende strafrechtelijke sancties, niet voldoende door de lidstaten kan worden verwezenlijkt, maar vanwege de omvang en de gevolgen van deze richtlijn beter door de Unie kan worden verwezenlijkt, kan de Unie, overeenkomstig het in artikel 5 van het Verdrag betreffende de Europese Unie neergelegde subsidiariteitsbeginsel, maatregelen nemen. Overeenkomstig het in hetzelfde artikel neergelegde evenredigheidsbeginsel, gaat deze richtlijn niet verder dan wat nodig is om deze doelstelling te verwezenlijken.
- (35[...]) De beoogde afschrikkende werking van strafrechtelijke [...] **sancties** vereist bijzondere voorzichtigheid ten aanzien van de grondrechten. Deze richtlijn eerbiedigt de grondrechten en neemt de beginselen in acht die uitdrukkelijk zijn erkend in het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (het “Handvest”), en met name het recht op vrijheid en veiligheid, het recht op bescherming van persoonsgegevens, de vrijheid van beroep en het recht te werken, de vrijheid van ondernemerschap, het recht op eigendom, het recht op een doeltreffende voorziening in rechte en op een onpartijdig gerecht, het vermoeden van onschuld en de rechten van de verdediging, het legaliteitsbeginsel en het evenredigheidsbeginsel inzake strafbare feiten en sancties, alsook het ne bis in idem-beginsel.

---

¹⁹ [...]

(36[...]) [...] Overeenkomstig artikel 3 van Protocol (nr. 21) betreffende de positie van het Verenigd Koninkrijk en Ierland ten aanzien van de ruimte van vrijheid, veiligheid en recht, gehecht aan het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, heeft Ierland **per brief van 10 juli 2023** te kennen gegeven dat het aan de vaststelling en toepassing van deze richtlijn wenst deel te nemen.

[...]

(37[...]) Overeenkomstig de artikelen 1 en 2 van Protocol (nr. 22) betreffende de positie van Denemarken, gehecht aan het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, neemt Denemarken niet deel aan de vaststelling van deze richtlijn en is deze niet bindend voor, noch van toepassing op Denemarken. Kaderbesluit 2003/568/JBZ van de Raad blijft bindend voor en van toepassing op Denemarken,

HEBBEN DE VOLGENDE RICHTLIJN VASTGESTELD:

HOOFDSTUK 1 — ALGEMENE BEPALINGEN

Artikel 1

Onderwerp en toepassingsgebied

Bij deze richtlijn worden minimumvoorschriften vastgesteld met betrekking tot de definitie van strafbare feiten en [...] **strafrechtelijke en niet-strafrechtelijke sancties** op het gebied van corruptie, alsook maatregelen om corruptie beter te voorkomen en te bestrijden.

Artikel 2

Definities

Voor de toepassing van deze richtlijn wordt verstaan onder:

[...]

- 1 [...]. “goederen”: middelen of activa van om het even welke soort, lichamelijk dan wel onlichamelijk, roerend dan wel onroerend, materieel dan wel immaterieel, en rechtsbescheiden of instrumenten in om het even welke vorm, ook elektronisch of digitaal, waaruit de eigendom of andere rechten ten aanzien van deze activa blijken;

2 [...]. “overheidsfunctionaris”:

a) een ambtenaar van de Unie of een nationaal ambtenaar van een lidstaat of van een derde land,

i) [...] “ambtenaar van de Unie”: eenieder die

[...]

[...]a. als ambtenaar, of als ander personeelslid op grond van een overeenkomst, door de Unie is aangesteld in de zin van het Statuut van de ambtenaren en van de Regeling welke van toepassing is op de andere personeelsleden van de Europese Unie, vastgesteld bij Verordening (EEG, Euratom, EGKS) nr. 259/68 van de Raad (het “Statuut”);

[...]b. door een lidstaat of door een overheids- of particuliere instelling ter beschikking van de Unie is gesteld om functies uit te oefenen die overeenstemmen met de functies die worden uitgeoefend door ambtenaren van de Unie of andere personeelsleden.

Leden van een instelling, orgaan of instantie van de Unie en het personeel daarvan worden gelijkgesteld aan ambtenaren van de Unie, voor zover het Statuut niet op hen van toepassing is.

ii) “nationaal ambtenaar”: eenieder die op nationaal, regionaal of lokaal niveau een uitvoerend, bestuurlijk of gerechtelijk ambt bekleedt, hetzij door benoeming of door verkiezing, of in dienst is genomen op basis van een overeenkomst, hetzij permanent of tijdelijk, hetzij betaald of onbetaald, ongeacht zijn of haar anciënniteit. Eenieder die op nationaal, regionaal of lokaal niveau [...] een wetgevend ambt bekleedt, **wordt gelijkgesteld aan een nationale ambtenaar overeenkomstig het nationale recht [...].**

iii) **“hoge ambtenaar”**: nationale ambtenaar die, overeenkomstig het nationale recht, een sleutelfunctie bekleedt op uitvoerend, bestuurlijk, wetgevend of gerechtelijk niveau. De bepalingen betreffende hoge ambtenaren van deze richtlijn laten de immuniteiten en voorrechten uit hoofde van de nationale grondwetten of wetten onverlet.

- b) enige andere persoon die, **overeenkomstig het nationale recht**, toegewezen is aan een openbare functie en die uitoefent, **met in begrip van diegenen die daartoe in de lidstaten of een derde land door of op gezag van een openbare autoriteit zijn gemachtigd**.
- c) een persoon die, **overeenkomstig het nationale recht**, voor een internationale organisatie of een internationale rechtbank toegewezen is aan een openbare functie en die uitoefent.

3 [...]. **“arbiter”**: eenieder die wordt opgeroepen een juridisch bindende beslissing te nemen in geschillen die door de partijen bij de arbitrageovereenkomst aanhangig zijn gemaakt, indien hun status in nationaal recht is vastgelegd.

4 [...]. **“jurylid”**: eenieder die optreedt als lid van een orgaan dat verantwoordelijk is voor het nemen van beslissingen over de schuld van een beklaagde in het kader van een proces, overeenkomstig het nationaal recht.

5 [...]. **“plichtsverzuim”**: omvat ten minste [...] gedrag dat een inbreuk vormt op een wettelijke plicht of, naargelang het geval, een inbreuk op beroepsvoorschriften of -instructies die van toepassing zijn in het beroep van een persoon die, in welke hoedanigheid dan ook, leiding geeft aan of werkt voor een entiteit uit de particuliere sector;

6 [...]. **“rechtspersoon”**: elke entiteit met rechtspersoonlijkheid krachtens het toepasselijke recht, met uitzondering van staten of overheidsinstanties bij de uitoefening van hun openbare macht en van publiekrechtelijke internationale organisaties.

[...]

Artikel 3

[...]

[...]

[...]

Artikel 4

[...]

Artikel 5

[...]

Artikel 6

[...]

HOOFDSTUK 2 — CORRUPTIEDELICTEN

Artikel 7

Omkoping in de publieke sector

1. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de volgende gedragingen strafbaar worden gesteld wanneer zij opzettelijk worden begaan:
  - a) het, rechtstreeks of via een tussenpersoon, aan een overheidsfunctionaris beloven, aanbieden of verstrekken van een **niet-gerechtvaardigd** voordeel, van welke aard ook, voor die [...] **functionaris** zelf of voor een derde, opdat die overheidsfunctionaris [...] een handeling verricht of nalaat te verrichten bij de uitoefening van zijn of haar functie (actieve omkoping);
  - b) het, rechtstreeks of via een tussenpersoon, vragen of ontvangen door een overheidsfunctionaris van een niet-gerechtvaardigd voordeel, van welke aard ook, of **de aanvaarding van het aanbod of** de belofte van een dergelijk voordeel, voor de overheidsfunctionaris zelf of voor een derde, opdat die [...] functionaris een handeling verricht of nalaat te verrichten [...] bij de uitoefening van zijn of haar functie (passieve omkoping).
2. **Arbiters en juryleden worden voor de toepassing van lid 1 gelijkgesteld aan overheidsfunctionarissen.**

Artikel 8

Omkoping in de particuliere sector

De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de volgende gedragingen strafbaar worden gesteld wanneer zij opzettelijk en in het kader van economische, financiële of[...] zakelijke [...] activiteiten worden begaan:

- a) het, rechtstreeks of via een tussenpersoon, beloven, aanbieden of verstrekken van een niet-gerechtvaardigd voordeel, van welke aard ook, aan een persoon die, in welke hoedanigheid dan ook, leiding geeft aan of werkt voor een entiteit uit de particuliere sector, voor die persoon zelf of voor een derde, opdat die persoon in strijd met zijn of haar plichten een handeling verricht of nalaat te verrichten (actieve omkoping);
- b) het, rechtstreeks of via een tussenpersoon, vragen of ontvangen door een persoon van een niet-gerechtvaardigd voordeel, van welke aard ook, of **de aanvaarding van het aanbod of de belofte** van een dergelijk voordeel, opdat die persoon zelf of een derde, terwijl deze **in welke hoedanigheid dan ook** leiding geeft aan of werkt voor een entiteit uit de particuliere sector, in strijd met zijn of haar plichten een handeling verricht of nalaat te verrichten (passieve omkoping).

Artikel 9

Wederrechtelijke toe-eigening

1. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat **het ten eigen voordele of ten voordele van een andere persoon of entiteit vastleggen, toewijzen, toe-eigenen of gebruiken door een overheidsfunctionaris van goederen waarvan het beheer direct of indirect aan hem of haar is toevertrouwd, voor andere doeleinden dan die waarvoor de goederen bestemd waren [...]** strafbaar wordt gesteld wanneer het **de financiële belangen van de betrokken publieke of particuliere entiteit schaadt** en opzettelijk wordt begaan [...].

[...]

- [...]2. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat **het ten eigen voordele of ten voordele van een andere persoon of entiteit** in het kader van economische, financiële, of [...] zakelijke [...] activiteiten vastleggen, toewijzen, toe-eigenen of gebruiken door een persoon die, in welke hoedanigheid dan ook, leiding geeft aan of werkt voor een entiteit uit de particuliere sector, van goederen waarvan het beheer direct of indirect aan hem of haar is toevertrouwd, voor andere doeleinden dan die waarvoor de goederen bestemd waren [...], **strafbaar wordt gesteld wanneer het de financiële belangen van de betrokken publieke of particuliere entiteit schaadt en opzettelijk wordt begaan.**

Artikel 10

Ongeoorloofde beïnvloeding

1. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de volgende gedragingen strafbaar worden gesteld wanneer zij opzettelijk worden begaan:
  - a) het rechtstreeks of via een tussenpersoon beloven, aanbieden of verstrekken van een niet-gerechtvaardigd voordeel, van welke aard ook, aan **een** persoon om [...] **illegale** invloed uit te oefenen **op een door die een overheidsfunctionaris bij de uitoefening van zijn functie te nemen besluit of maatregel** om van hem of haar een niet-gerechtvaardigd voordeel te verkrijgen;
  - b) het rechtstreeks of via een tussenpersoon vragen of ontvangen van een niet-gerechtvaardigd voordeel, van welke aard ook, of de **aanvaarding van een aanbod of een** belofte van een dergelijk voordeel [...] **door een** [...] persoon om [...] **illegale** invloed uit te oefenen **op een door een overheidsfunctionaris bij de uitoefening van zijn functie te nemen besluit of maatregel** teneinde van hem of haar een niet-gerechtvaardigd voordeel te verkrijgen.
2. Voor de strafbaarstelling van de in lid 1 bedoelde gedragingen is het niet van belang of de invloed al dan niet wordt uitgeoefend dan wel of de [...] invloed al dan niet tot de beoogde resultaten leidt.

Artikel 11

Misbruik van functie

De lidstaten [...] **kunnen** de nodige maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat [...] het in strijd met de wet verrichten of nalaten van een handeling door een overheidsfunctionaris bij de uitoefening van zijn of haar functie teneinde een niet-gerechvaardigd voordeel te verkrijgen voor die overheidsfunctionaris zelf of voor een derde **strafbaar is, wanneer dit opzettelijk wordt begaan**.[...]

[...]

Artikel 12

Belemmering van de rechtsgang

De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de volgende gedragingen **enkel- of meervoudig** [...] strafbaar worden gesteld wanneer zij opzettelijk worden begaan:

1. het gebruik, rechtstreeks of via een tussenpersoon, van fysiek geweld, bedreigingen of intimidatie of het beloven, aanbieden of verstrekken van een **niet-gerechvaardigd** voordeel teneinde aan te zetten tot het afleggen van een valse getuigenis of tussenbeide te komen in het afleggen van een getuigenis of het overleggen van bewijsmateriaal in een procedure [...] **in verband met het plegen van** een van de in de artikelen 7 tot en met 10[...], 13 en 14 bedoelde strafbare feiten;
2. het gebruik, rechtstreeks of via een tussenpersoon, van fysiek geweld, bedreigingen of intimidatie teneinde tussenbeide te komen in de uitoefening van officiële taken door een persoon die een gerechtelijk ambt bekleedt of een lid van de rechtshandhavingsinstanties [...] **in verband met het plegen van** een van de in de artikelen 7 tot en met 10[...], 13 en 14 bedoelde strafbare feiten.

Artikel 13

Verrijking door corruptie

De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat het opzettelijk verwerven, bezitten of gebruiken door een overheidsfunctionaris van goederen waarvan hij of zij **op het moment van ontvangst** weet dat zij afkomstig zijn van het **door een andere overheidsfunctionaris** plegen van een van de in de artikelen 7 tot en met **10, 12 en 14** omschreven strafbare feiten, strafbaar wordt gesteld.

Artikel 14

*Uitlokking **en** [...] medeplichtigheid [...]*

1. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat uitlokking tot het plegen van een van de in de artikelen 7 **tot en met 10, 12 en 13** bedoelde strafbare feiten strafbaar wordt gesteld.
2. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat medeplichtigheid aan een van de in de artikelen 7 **tot en met 10, 12 en 13** bedoelde strafbare feiten strafbaar wordt gesteld.

[...]

Artikel 15

Sancties en maatregelen tegen natuurlijke personen

1. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de in de artikelen 7 **tot en met 10, 12, 13 en 14** bedoelde strafbare feiten strafbaar worden gesteld met doeltreffende, evenredige en afschrikkende strafrechtelijke sancties.
2. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat:
  - a) op de in de artikel 7 bedoelde strafbare feiten, **ingeval de door de overheidsfunctionaris uit te voeren handeling in strijd is met diens plichten**, en op die in artikel 9 a) [...] een maximale gevangenisstraf van ten minste [...] **vier** jaar staat;
  - b) op de in de artikel 7 bedoelde strafbare feiten, **ingeval de door de overheidsfunctionaris uit te voeren handeling in strijd is met diens plichten**, en op die in artikel 8 [...], 9 b) en 10 [...] een maximale gevangenisstraf van ten minste [...] **drie** jaar staat; en
  - c) op het in artikel 13 bedoelde strafbare feit een maximale gevangenisstraf van ten minste [...] **twee** jaar staat.

3. [...] De lidstaten kunnen bepalen **dat de in artikel 9 beschreven gedragingen geen strafbaar feit vormen indien het voordeel of de schade minder dan 10 000 EUR [...] bedraagt.**
4. Onverminderd de leden 1 [...] en 2, nemen de lidstaten de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat natuurlijke personen die [...] een van de in de artikelen 7 **tot en met 10, 12, 13 en 14** bedoelde strafbare feiten hebben gepleegd, kunnen worden onderworpen aan aanvullende, **evenredig met de ernst van het gedrag zijnde strafrechtelijke of niet strafrechtelijke [...] sancties of maatregelen, [...] zoals:**
- a) boetes;
  - b) ontzetting uit een openbaar ambt alsook schorsing en overplaatsing;
  - c) het verbod op
    - i) het bekleden van een openbaar ambt,
    - ii) het uitoefenen van een openbare functie,
    - iii) het bekleden van een functie bij een rechtspersoon die volledig of gedeeltelijk eigendom is van de betrokken lidstaat,
    - iv) de **verrichting van de zakelijke** [...] activiteiten die tot het plegen van het desbetreffende strafbare feit hebben geleid of die het mogelijk hebben gemaakt;
- [...]
- [...] **d) de intrekking van vergunningen [...] en toelatingen voor activiteiten die tot het plegen van het desbetreffende strafbare feit hebben geleid of die het mogelijk hebben gemaakt; en**

[...]e) uitsluiting van toegang tot overheidsfinanciering, waaronder aanbestedingsprocedures, subsidies, [...] concessies **en vergunningen** [...].

Artikel 16

Aansprakelijkheid van rechtspersonen

1. De lidstaten [...] zorgen ervoor dat rechtspersonen aansprakelijk kunnen worden gesteld voor [...] de in de artikelen 7 tot en met **10, 12, 13 en 14** bedoelde strafbare feiten **indien die feiten** ten voordele van die rechtspersonen zijn gepleegd door [...] een persoon **die** [...] een leidende functie bij de **betrokken** rechtspersoon **bekleedt, hetzij individueel hetzij als deel van een orgaan van die rechtspersoon**, gebaseerd op een of meer van de volgende elementen:
  - a) de bevoegdheid om de rechtspersoon te vertegenwoordigen;
  - b) [...] **de** bevoegdheid om namens de rechtspersoon beslissingen te nemen; of
  - c) [...] **de** bevoegdheid om bij de rechtspersoon toezicht uit te oefenen.
2. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om [...] ervoor te zorgen dat rechtspersonen aansprakelijk kunnen worden gesteld wanneer als gevolg van gebrekkig toezicht of gebrekkige controle door een in lid 1 bedoelde persoon, een in de artikelen 7 tot en met **10, 12, 13 en 14** [...] bedoelde strafbaar feit kon worden gepleegd door **onder het gezag van die persoon staande persoon**, ten voordele van die rechtspersoon.
3. De aansprakelijkheid van rechtspersonen krachtens de leden 1 en 2 sluit niet de strafrechtelijke vervolging uit van natuurlijke personen die [...] een strafbaar feit als bedoeld in de artikelen 7 tot en met **10, 12, 13 en 14** **plegen, ertoe aanzetten of er medeplichtig bij zijn**.

[...] Sancties en maatregelen tegen rechtspersonen

1. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat een rechtspersoon die uit hoofde van artikel 16, **lid 1 of lid 2**, [...] aansprakelijk is gesteld [...], kan worden bestraft met doeltreffende, evenredige en afschrikkende, **strafrechtelijke of niet-strafrechtelijke sancties of maatregelen**.
2. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat [...] **sancties** of maatregelen voor rechtspersonen die op grond van artikel 16, **lid 1 of lid 2**, aansprakelijk **zijn gesteld voor de in de artikelen 7 tot en met 10, 12, 13 en 14 bedoelde strafbare feiten, strafrechtelijke of niet-strafrechtelijke geldboetes** omvatten waarvan het bedrag in verhouding staat tot de ernst van de gedraging en aan de individuele, financiële en andere omstandigheden van de betrokken rechtspersoon, en mogelijk tevens andere **strafrechtelijke of niet-strafrechtelijke sancties of maatregelen die in verhouding staan tot de ernst van de gedraging, zoals:**

[...]
a[...]) [...] uitsluiting [...] van het recht op door de overheid verleende voordelen of steun;
b[...]) [...] uitsluiting van toegang tot overheidsfinanciering, waaronder aanbestedingsprocedures, subsidies, concessies en vergunningen;
c[...]) tijdelijk of permanent verbod [...] om zakelijke activiteiten uit te oefenen;
d[...]) intrekking van vergunningen [...] en toelatingen voor activiteiten die tot het plegen van het desbetreffende strafbare feit hebben geleid of die het mogelijk hebben gemaakt [...];
e[...]) [...] de mogelijkheid voor overheidsinstanties om een [...] overeenkomst in het kader waarvan het strafbare feit is gepleegd, nietig te verklaren of op te zeggen;

f[...]) [...] plaatsing [...] onder gerechtelijk toezicht;

g[...])[...] gerechtelijke ontbinding [...]; en

h[...])[...] sluiting van voor het plegen van het strafbare feit gebruikte vestigingen [...].

3. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat ten minste voor rechtspersonen die op grond van artikel 16, lid 1, aansprakelijk zijn, de in de artikelen 7 tot en met 10 en 13 bedoelde delicten strafbaar worden gesteld met strafrechtelijke of niet-strafrechtelijke geldboetes, waarvan het bedrag in verhouding staat tot de ernst van de gedraging en de individuele, financiële en andere omstandigheden van de betrokken rechtspersoon. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat het maximale bedrag van die geldboetes niet lager is dan:

- a) 5 % van de totale wereldwijde omzet van de rechtspersoon, hetzij in het boekjaar voorafgaand aan het boekjaar waarin het strafbare feit is gepleegd, hetzij in het boekjaar voorafgaand aan het besluit om de geldboete op te leggen, voor de in de artikelen 7, 8 en 9 bedoelde strafbare feiten;**
- b) 3 % van de totale wereldwijde omzet van de rechtspersoon, hetzij in het boekjaar voorafgaand aan het boekjaar waarin het strafbare feit is gepleegd, hetzij in het boekjaar voorafgaand aan het besluit om de geldboete op te leggen, voor de in de artikelen 10, 12 en 13 bedoelde strafbare feiten;**

dan wel

- c) een bedrag van 40 miljoen EUR voor de in artikel 7 tot en met 9 bedoelde strafbare feiten en 24 miljoen EUR voor die in artikel 10, 12 en 13.**

De lidstaten kunnen regels vaststellen voor gevallen waarin het niet mogelijk is het bedrag van de geldboete te bepalen op basis van de totale wereldwijde omzet van de rechtspersoon in het boekjaar voorafgaand aan het jaar waarin het delict is gepleegd, of in het boekjaar voorafgaand aan het besluit tot oplegging van de geldboete.

Artikel 18

Verzwarende [...] omstandigheden

[...] **Voor zover de volgende omstandigheden niet reeds deel uitmaken van de bestanddelen van de in de artikelen 7 tot en met 10, 12 en 13 bedoelde strafbare feiten**, nemen de lidstaten de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat **met betrekking tot de in de artikelen 7 tot en met 10, 12, 13 en 14 bedoelde strafbare feiten, een of meer van de volgende omstandigheden [...] overeenkomstig [...] het nationale recht** als verzwarende omstandigheden **kunnen** worden beschouwd [...] met betrekking tot de in de artikelen 7 tot en met **10, 12, 13 en 14** bedoelde strafbare feiten:

- a) de dader is een hoge ambtenaar;
- b) de dader is reeds **eerder, bij onherroepelijk vonnis**, veroordeeld voor strafbare feiten van gelijke aard **als die bedoeld in de artikelen 7 tot en met 10, 12, 13 en 14**;
- c) de dader heeft een aanzienlijk voordeel verkregen of het strafbare feit heeft aanzienlijke schade veroorzaakt, voor zover deze kan worden vastgesteld;

[...]

[...] **d)** de dader oefent onderzoeks-, vervolgings- of berechtingstaken uit;

[...] **e)** het strafbare feit werd gepleegd in het kader van een criminele organisatie in de zin van Kaderbesluit 2008/841/JBZ;²⁰ en

---

²⁰ **Kaderbesluit 2008/841/JBZ van de Raad van 24 oktober 2008 ter bestrijding van georganiseerde criminaliteit, PB L 300/42.**

[...] ²¹ [...]

Artikel 18 bis

Verzachtende omstandigheden

[...] De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat, met betrekking tot de desbetreffende in de artikelen 7 tot en met 10, 12, 13 en 14 bedoelde strafbare feiten, een of meer [...] van de volgende omstandigheden [...] overeenkomstig de desbetreffende bepalingen van het nationale recht als verzachtende omstandigheden kunnen worden beschouwd[...]:

- a) de dader verstrekt de bevoegde autoriteiten informatie die zij anders niet hadden kunnen verkrijgen door hen te helpen bij:
  - i) het identificeren van **de** andere daders of het voor het gerecht brengen van die daders; of
  - ii) het vergaren van bewijs;

---

²¹ Richtlijn (EU) 2015/849 van het Europees Parlement en de Raad van 20 mei 2015 inzake de voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld of terrorismefinanciering, tot wijziging van Verordening (EU) nr. 648/2012 van het Europees Parlement en de Raad en tot intrekking van Richtlijn 2005/60/EG van het Europees Parlement en de Raad en Richtlijn 2006/70/EG van de Commissie (PB L 141 van 5.6.2015, blz. 73).

- b) **tenzij dit een grond vormt voor uitsluiting van aansprakelijkheid [...]** wordt een rechtspersoon **aansprakelijk gesteld voor een van de in de artikelen 7 tot en met 10, 12, 13 en 14 bedoelde strafbare feiten** en heeft hij vóór of na het plegen van het strafbare feit doeltreffende interne controles, programma's voor ethisch bewustzijn en nalevingsprogramma's opgezet om corruptie te voorkomen, en
- c) [...] een rechtspersoon **wordt aansprakelijk gesteld voor een van de in de artikelen 7 tot en met 10, 12, 13 en 14 bedoelde strafbare feiten** en heeft, zodra het strafbare feit is ontdekt, snel en vrijwillig het strafbare feit aan de bevoegde autoriteiten gemeld en corrigerende maatregelen genomen.

De in de punten b) en c) bedoelde verzachtende omstandigheden [...] zijn alleen van toepassing [...] op rechtspersonen.

Artikel 19

Voorrechten of immuniteiten ten aanzien van onderzoek naar en vervolging van corruptiedelicten

Tenzij dit in strijd is met de rechtsstelsels, grondwetten en grondwettelijke beginselen van de lidstaten, nemen de lidstaten de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de voorrechten of immuniteiten ten aanzien van onderzoek en vervolging die aan nationale ambtenaren zijn toegekend met betrekking tot de in deze richtlijn bedoelde strafbare feiten, kunnen worden opgeheven [...].

Artikel 20

Rechtsmacht

1. **Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om zijn rechtsmacht te vestigen ten aanzien van de in deze richtlijn bedoelde strafbare feiten wanneer:**
  - a) het strafbare feit geheel of gedeeltelijk op zijn grondgebied **werd**[...] gepleegd;
  - b) de dader **een van** [...] zijn **onderdanen** is [...];[...].
2. **Een lidstaat stelt de Commissie in kennis van zijn besluit om zijn rechtsmacht uit te breiden naar een of meerdere van de in deze richtlijn bedoelde strafbare feiten die buiten zijn grondgebied zijn gepleegd, indien:**
  - a) de dader zijn of haar gewone verblijfplaats heeft op zijn grondgebied;
  - b) de benadeelde van het strafbare feit zijn onderdaan of vaste ingezetene is;
  - c) het strafbare feit is gepleegd ten voordele van een op zijn grondgebied gevestigde rechtspersoon;
  - d) het strafbare feit is gepleegd ten voordele van een rechtspersoon met betrekking tot alle geheel of gedeeltelijk op zijn grondgebied verrichte zakelijke activiteiten.

[...]3. Indien een in deze richtlijn bedoeld strafbaar feit onder de rechtsmacht van meer dan een lidstaat valt, werken de betrokken lidstaten samen om te bepalen welke lidstaat de strafprocedure **moet** voeren. In voorkomend geval wordt de zaak overeenkomstig artikel 12 van Kaderbesluit 2009/948/JBZ van de Raad²² naar Eurojust verwezen.

[...]4. In [...] in lid 1, punt b), bedoelde gevallen **nemen [...] de lidstaten de nodige maatregelen om** ervoor te zorgen dat de uitoefening van **hun** [...] rechtsmacht niet afhankelijk is van de voorwaarde dat strafvervolgning slechts kan worden ingesteld na een aanklacht door de staat **van de plaats** [...] waar het strafbare feit is gepleegd of na een aangifte [...] in de staat waar het strafbare feit is gepleegd.

Artikel 21

Verjaringstermijnen [...]

1. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om te voorzien in een verjaringstermijn **die het onderzoek, de vervolging, de berechting en het afdoen** [...] van de in de artikelen 7 tot en met **10, 12, 13 en 14** bedoelde strafbare feiten **mogelijk maakt**[...] gedurende **een** voldoende lange tijdsperiode [...] **nadat die strafbare feiten zijn gepleegd, zodat die strafbare feiten doeltreffend kunnen worden bestreden.**

**De lidstaten nemen de nodige maatregelen om te voorzien in een zodanige verjarings-
termijn dat de handhaving van sancties die werden opgelegd na een definitieve
veroordeling voor in de artikelen 7 tot en met 10, 12, 13 en 14 bedoelde strafbare feiten,
gedurende een voldoende lange periode na die veroordeling mogelijk is.**

---

²² Kaderbesluit 2009/948/JBZ van de Raad van 30 november 2009 over het voorkomen en beslechten van geschillen over de uitoefening van rechtsmacht bij strafprocedures (PB L 328 van 15.12.2009, blz. 42).

2. De in lid 1, **eerste alinea**, bedoelde verjaringstermijn [...] **wordt als volgt bepaald:**

- a) [...] **ten minste vijf** jaar vanaf het tijdstip waarop het strafbare feit is gepleegd, voor de [...] strafbare feiten **die kunnen worden bestraft met een maximale gevangenisstraf van ten minste vier jaar;**
- b) [...] **ten minste drie** jaar vanaf het tijdstip waarop het strafbare feit is gepleegd, voor de [...] strafbare feiten **die kunnen worden bestraft met een maximale gevangenisstraf van ten minste twee jaar**[...]

[...].

[...]

[...]3. [...] De in lid 1, tweede alinea, bedoelde verjaringstermijn wordt als volgt bepaald:

- a) ten minste vijf jaar na de definitieve veroordeling in de volgende gevallen:
  - i) een gevangenisstraf van meer dan een jaar; dan wel
  - ii) een gevangenisstraf voor een strafbaar feit dat kan worden bestraft met een maximale gevangenisstraf van ten minste vier jaar;
- b) ten minste drie jaar na de definitieve veroordeling in de volgende gevallen:
  - i) een gevangenisstraf tot één jaar; dan wel
  - ii) een gevangenisstraf voor een strafbaar feit dat kan worden bestraft met een maximale gevangenisstraf van ten minste twee jaar.

[...]

[...]4. In afwijking van de leden **2 en 3** [...] kunnen de lidstaten voorzien in een [...] **verjarings-**
termijn die korter is dan vijf jaar, maar niet korter dan drie jaar, op voorwaarde dat [...] **die verjaringstermijn** door bepaalde handelingen kan worden gestuit of geschorst. [...]

HOOFDSTUK 3 – VOORKOMING, MELDING EN ONDERZOEK

Artikel 3

Voorkoming van corruptie

1. De lidstaten nemen passende maatregelen[...] om het publiek bewuster te maken van de schadelijkheid van corruptie, **met als doel** het totale aantal corruptiedelicten en het risico op corruptie terug te dringen.
2. De lidstaten nemen maatregelen om [...] **voldoende** transparantie en verantwoordingsplicht in het openbaar bestuur en bij de openbare besluitvorming te waarborgen met het oog op de voorkoming van corruptie.
3. De lidstaten nemen maatregelen om ervoor te zorgen dat er [...] preventieve instrumenten **voorhanden zijn. Deze instrumenten omvatten bijvoorbeeld passende** [...] toegang tot informatie van algemeen belang, [...] regels voor de openbaarmaking en het beheer van belangenconflicten in de publieke sector, [...] regels voor de [...] **aangifte** van activa **door nationale** [...] functionarissen **die bij nationaal recht zijn aangewezen** en [...] regels inzake de interactie tussen de particuliere en de publieke sector [...].

4. De lidstaten **zorgen ervoor dat er** [...] maatregelen ter voorkoming van corruptie **voorhanden zijn** in zowel de publieke als de particuliere sector, die zijn toegesneden op de specifieke risico's van een activiteitsgebied. Dergelijke maatregelen omvatten ten minste acties ter versterking van de integriteit en ter voorkoming van mogelijkheden tot corruptie tussen:
  - a) hoge ambtenaren;
  - b) [...] rechtshandhavinginstanties en [...] **justitiële autoriteiten**, waaronder maatregelen inzake hun benoeming en gedrag[...].
5. De lidstaten voeren [...] **indien nodig** een beoordeling uit om na te gaan welke sectoren **of beroepen** het grootste risico op corruptie lopen, **en ontwikkelen maatregelen om de belangrijkste risico's in de geïdentificeerde sectoren of beroepen aan te pakken**.
6. Naar aanleiding van deze beoordeling[...] organiseren de lidstaten **waar nodig** [...] bewustmakingsacties die zijn toegesneden op de specifieke kenmerken van de **in lid 5** bedoelde sectoren **of beroepen**, onder meer op het gebied van ethiek. [...]
[...]
7. Waar nodig nemen de lidstaten maatregelen ter bevordering van de deelname van het maatschappelijk middenveld, niet-gouvernementele organisaties en gemeenschapsorganisaties aan corruptiebestrijdingsactiviteiten.

Artikel 4

*[...] Instanties **of organisatorische eenheden** voor corruptiebestrijding*

1. **Om de bestrijding van corruptie op een gemeenschappelijke basis te bevorderen, zorgen** de lidstaten [...] ervoor dat er een of meer instanties of **organisatorische** eenheden zijn die **belast zijn met** de voorkoming van corruptie.
2. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat er een of meer instanties of **organisatorische** eenheden zijn die [...] **belast zijn met** de repressie van corruptie.
3. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de in de leden 1 en 2 bedoelde instanties of eenheden **zonder onnodige inmenging kunnen handelen en, in voorkomend geval, besluiten kunnen nemen of aanbevelingen kunnen doen volgens transparante, bij wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen vastgestelde procedures.**[...]
[...]

[...]

Artikel 5

Middelen

De lidstaten [...] zorgen ervoor dat **de in artikel 4, leden 1 en 2, bedoelde instanties of organisatorische eenheden** [...] beschikken over voldoende gekwalificeerd personeel en over de financiële, technische en technologische middelen die nodig zijn voor de doeltreffende uitvoering van hun taken in verband met de uitvoering van deze richtlijn.

Artikel 6

Opleiding

1. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om [...] zijn nationale ambtenaren **op te leiden**, teneinde hen in staat te stellen de verschillende vormen van corruptie en de corruptierisico's die zich bij de uitoefening van hun taken kunnen voordoen te onderkennen en tijdig en passend te reageren op verdachte activiteiten.
2. **Onverminderd de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht en de verschillen in de organisatie van de rechterlijke macht in de Unie** neemt [...] elke lidstaat de nodige maatregelen om [...] gespecialiseerde opleiding [...] **aan te bieden** ten behoeve van [...] rechtshandavingsinstanties en [...] **justitiële autoriteiten** die belast zijn met strafrechtelijke onderzoeken en **strafprocedures** betreffende de onder deze richtlijn vallende strafbare feiten.

Artikel 22

Bescherming van personen die strafbare feiten melden of meewerken aan het onderzoek daarnaar

1. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat Richtlijn (EU) 2019/1937²³ van toepassing is op de melding van de in de artikelen 7 tot en met 14 bedoelde strafbare feiten en op de bescherming van de melders van dergelijke strafbare feiten **onder de in die artikelen gestelde voorwaarden**.
2. Naast de in lid 1 bedoelde maatregelen [...] **nemen de lidstaten de nodige maatregelen om** ervoor te zorgen dat **eenieder die** de in deze richtlijn bedoelde strafbare feiten meldt en bewijsmateriaal verstrekt of anderszins samenwerkt met [...] **de bevoegde autoriteiten,** tijdens strafprocedures **toegang heeft tot** beschermings-, ondersteunings- en bijstandsmaatregelen, **overeenkomstig het nationale recht**.

Artikel 23

Onderzoeksinstrumenten

De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat doeltreffende **en evenredige** onderzoeksinstrumenten[...] beschikbaar zijn [...] voor het onderzoeken of vervolgen van de in deze richtlijn bedoelde strafbare feiten.

Waar nodig omvatten die instrumenten speciale onderzoeksinstrumenten, zoals die welke worden ingezet bij de bestrijding van georganiseerde criminaliteit of andere ernstige criminaliteit.

---

²³ Richtlijn (EU) 2019/1937 van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2019 inzake de bescherming van personen die inbreuken op het Unierecht melden (PB L 305 van 26.11.2019, blz. 17).

HOOFDSTUK 4 – COÖRDINATIE EN SAMENWERKING

Artikel 24

Samenwerking tussen [...] de lidstaten[...] en instellingen, organen of instanties van de Unie

Wanneer wordt vermoed dat de strafbare feiten als bedoeld in deze richtlijn een grensoverschrijdend karakter hebben, overwegen de bevoegde autoriteiten van de lidstaten de informatie met betrekking tot deze delicten door te geven aan de betreffende bevoegde instellingen, organen of instanties van de Unie. Onverminderd de regels inzake grensoverschrijdende samenwerking en wederzijdse rechtshulp in strafzaken, werken [...] de lidstaten, Europol, Eurojust, het Europees Openbaar Ministerie[...] **en** het Europees Bureau voor fraudebestrijding[...] binnen de grenzen van hun respectieve bevoegdheden met elkaar samen bij de bestrijding van de in deze richtlijn bedoelde strafbare feiten. Daartoe verlenen **Eurojust, Europol en het Europees Bureau voor fraudebestrijding** [...], overeenkomstig hun respectieve mandaten, **de** technische en operationele bijstand **die de bevoegde autoriteiten nodig hebben** om de coördinatie van **hun** onderzoeken [...] te vergemakkelijken.

Artikel 25

Steun van de Commissie aan de lidstaten en hun bevoegde autoriteiten

[...]

1.[...] De Commissie stelt een overzicht op van de corruptierisico's in de verschillende sectoren in de Unie en vergemakkelijkt de uitwisseling van informatie tussen de lidstaten en deskundigen in de hele Unie.

2. [...] Via het netwerk tegen corruptie van de Unie, zorgt de Commissie [...] voor het volgende:

[...]het vergemakkelijken van de samenwerking en de uitwisseling van beste praktijken tussen beroepsbeoefenaars, deskundigen, onderzoekers en andere belanghebbenden van de lidstaten;

[...]

3. [...] De Commissie informeert de lidstaten over de financiële middelen waarover zij op Unieniveau beschikken voor de bestrijding van corruptie.

Artikel 26

Gegevensverzameling en statistieken

1. De lidstaten **beschikken over een systeem voor de registratie, productie en verstrekking van geanonimiseerde** [...] statistische gegevens over de in de artikelen 7 tot en met **10, 12, 13 en 14** van deze richtlijn bedoelde strafbare feiten.

2. De in lid 1 bedoelde statistische gegevens omvatten ten minste **de bestaande gegevens indien die op centraal niveau beschikbaar zijn** [...]:

- a) **het aantal door de lidstaten geregistreerde en berechte strafbare feiten;**
- b) **het aantal geseponeerde rechtszaken;**
- c) **het aantal natuurlijke personen dat**
  - i) **vervolgd is,**
  - ii) **veroordeeld is;**
- d) **het aantal rechtspersonen dat**
  - i) **vervolgd is,**
  - ii) **veroordeeld of beboet is;**

[...]

e)[...] de soorten en hoogtes van sancties die zijn opgelegd voor elk van de in de artikelen 7 tot en met 14 bedoelde strafbare feiten.[...]

[...]

3. De lidstaten publiceren jaarlijks uiterlijk op **31 [...] december** de in lid 2 bedoelde statistische gegevens over het voorgaande jaar in een [...] **gemakkelijk toegankelijk en vergelijkbaar standaard**formaat en stellen de Commissie daarvan in kennis.

HOOFDSTUK 5 – SLOTBEPALINGEN

Artikel 27

Vervanging van Kaderbesluit 2003/568/JBZ van de Raad en van de Overeenkomst ter bestrijding van corruptie waarbij ambtenaren van de Europese Gemeenschappen of van de lidstaten van de Europese Unie betrokken zijn

1. Voor de door deze richtlijn gebonden lidstaten wordt Kaderbesluit 2003/568/JBZ vervangen, onverminderd de verplichtingen van die lidstaten betreffende de datum van omzetting van dat kaderbesluit in nationaal recht.

Voor de door deze richtlijn gebonden lidstaten gelden verwijzingen naar Kaderbesluit 2003/568/JBZ **en artikel 2 daarvan** als verwijzingen naar **hoofdstuk 2 van** deze richtlijn.

2. Voor de door deze richtlijn gebonden lidstaten wordt de Overeenkomst ter bestrijding van corruptie waarbij ambtenaren van de Europese Gemeenschappen of van de lidstaten van de Europese Unie betrokken zijn, vervangen.

Voor de door deze richtlijn gebonden lidstaten gelden verwijzingen naar die overeenkomst **en artikel 3 daarvan** als verwijzingen naar **hoofdstuk 2 van** deze richtlijn.

Artikel 28

Wijziging van Richtlijn (EU) 2017/1371 betreffende de strafrechtelijke bestrijding van fraude die de financiële belangen van de Unie schaadt

Richtlijn (EU) 2017/1371 wordt als volgt gewijzigd:

- 1) Aan artikel 2, lid 1, wordt het volgende punt c) toegevoegd:

“c) “hoge ambtenaren”: ambtenaren in de zin van artikel 2, punt [...]2, iii), van Richtlijn (EU) XXX betreffende de bestrijding van corruptie.”.
- 2) In artikel 4, lid 2, worden de woorden “passieve en actieve corruptie”, “passieve corruptie” en “actieve corruptie” vervangen door respectievelijk “passieve en actieve omkoping in de publieke sector”, “passieve omkoping in de publieke sector” en “actieve omkoping in de publieke sector”.

[...]

[...]

3) Artikel 7, lid 4, wordt vervangen door:

“4. [...] De lidstaten kunnen **bepalen dat de in artikel 3, lid 2, punten a), b) en c), of artikel 4, leden 1 en 3, beschreven gedragingen geen strafbaar feit vormen indien het voordeel of de schade minder dan 10 000 EUR bedraagt**[...] [...]”.

4) Aan artikel 7 wordt het volgende lid toegevoegd:

“6. Onverminderd de leden 1 tot en met 5, nemen de lidstaten de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat natuurlijke personen die [...] [...] de in **de artikelen 3, 4 en 5**[...] bedoelde strafbare feiten **hebben gepleegd**, kunnen worden onderworpen aan **aanvullende, strafrechtelijke of niet-strafrechtelijke sancties** [...] of maatregelen [...] **waaronder die** in artikel 15, lid 4, van Richtlijn (EU) XXX betreffende de bestrijding van corruptie.”.

5) Artikel 8 wordt vervangen door:

“Artikel 8

Verzwarende en verzachtende omstandigheden

De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat indien een strafbaar feit als bedoeld in artikel 3, 4 of 5 wordt gepleegd in het verband van een criminele organisatie in de zin van Kaderbesluit 2008/841/JBZ, dit als een verzwarende omstandigheid wordt beschouwd.

De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat **een of meer van de in artikel 18, punten a) tot en met d), en artikel 18 bis van Richtlijn (EU) XXX betreffende de bestrijding van corruptie bedoelde omstandigheden overeenkomstig de desbetreffende bepalingen van nationaal recht kunnen** worden beschouwd als verzwarende en verzachtende omstandigheden met betrekking tot de in deze richtlijn bedoelde strafbare feiten.”.

6) Artikel 9 wordt vervangen door:

“Artikel 9

Sancties met betrekking tot rechtspersonen

1. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat met betrekking tot een rechtspersoon die volgens artikel 6 aansprakelijk is gesteld [...], doeltreffende, evenredige en afschrikkende **strafrechtelijke of niet-strafrechtelijke sancties of maatregelen** [...] kunnen worden getroffen.

2. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de **sancties** of maatregelen tegen rechtspersonen die volgens artikel 6 aansprakelijk zijn gesteld, **strafrechtelijke of niet-strafrechtelijke geldboeten omvatten waarvan het bedrag in verhouding staat tot de ernst van de gedraging en tot de individuele, financiële en andere omstandigheden van de betrokken rechtspersoon, en mogelijk tevens andere strafrechtelijke of niet-strafrechtelijke sancties of maatregelen die in verhouding staan tot de ernst van de gedraging, zoals die in artikel 17, lid 2, van Richtlijn (EU) XXX betreffende de bestrijding van corruptie.**”.

[...]

[...]

Artikel 29

Omzetting

1. De lidstaten doen de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in werking treden om uiterlijk [...] **36** maanden na de **datum van vaststelling van deze richtlijn**[...] aan deze richtlijn te voldoen. Zij delen de Commissie de tekst van die bepalingen onmiddellijk mee.

2. Wanneer de lidstaten die bepalingen aannemen, wordt in die bepalingen zelf of bij de officiële bekendmaking ervan naar deze richtlijn verwezen. De regels voor die verwijzing worden vastgesteld door de lidstaten.
3. De lidstaten delen de Commissie de tekst van de belangrijkste bepalingen van nationaal recht mee die zij op het onder deze richtlijn vallende gebied vaststellen.

Artikel 30

Evaluatie en verslaglegging

1. De Commissie dient uiterlijk [24 maanden na de uiterste datum voor de uitvoering van deze richtlijn] bij het Europees Parlement en de Raad een verslag in waarin wordt beoordeeld in welke mate de lidstaten de nodige maatregelen hebben genomen om aan deze richtlijn te voldoen.

[...]

- 2 [...]. Uiterlijk [48 maanden na de uiterste datum voor de uitvoering van deze richtlijn] dient de Commissie bij het Europees Parlement en de Raad een verslag in waarin de toegevoegde waarde van deze richtlijn voor de bestrijding van corruptie wordt beoordeeld. In het verslag wordt ook ingegaan op de gevolgen van deze richtlijn voor de grondrechten en de fundamentele vrijheden. Op basis van deze evaluatie besluit de Commissie zo nodig over passende vervolgmaatregelen.

Artikel 31

Inwerkingtreding

Deze richtlijn treedt in werking op de twintigste dag na die van de bekendmaking ervan in het *Publicatieblad van de Europese Unie*.

Artikel 32

Adressaten

Deze richtlijn is gericht tot de lidstaten overeenkomstig de Verdragen.

Gedaan te Brussel,

Voor het Europees Parlement
De voorzitter

Voor de Raad
De voorzitter
